

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

4 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący)

SSN Krzysztof Grzesiowski (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Wesołowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 4 grudnia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 30 czerwca 2021 r., I ACa 106/21,
w sprawie z powództwa syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej w W.
przeciwko J.P. i R.P.
o zapłatę,

oddala skargę kasacyjną.

Krzysztof Grzesiowski Joanna Misztal-Konecka Krzysztof Wesołowski

(G.N.-J.)

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 30 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił powództwo główne (pkt I), uwzględnił powództwo ewentualne i zasądził solidarnie od pozwanych J.P. i R.P. na rzecz powoda Bank S.A. w W. kwotę 509 393,40 zł wraz z

ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 29 lipca 2020 r. (pkt II), oddalił powództwo ewentualne w pozostałym zakresie (pkt III) i orzekł o kosztach procesu (pkt IV).

2. Wyrokiem z 30 czerwca 2021 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie, po rozpoznaniu apelacji obu stron, zmienił zaskarżony wyrok w punktach II i IV w ten sposób, że zasądził solidarnie od pozwanych na rzecz powoda kwotę 173 859,42 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 29 lipca 2020 r.; oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (pkt I), oddalił apelację pozwanej J.P. w pozostałej części (pkt II), odrzucił apelację powoda w zakresie dotyczącym punktu II zaskarżonego wyroku (pkt III), oddalił apelację powoda w pozostałej części (pkt IV) i orzekł o kosztach procesu (pkt V i VI).

3. Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy i zaakceptowanych przez Sąd Apelacyjny wynika, że strony zawarły 16 maja 2008 r. umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do franka szwajcarskiego (CHF), na mocy którego bank wypłacił pozwanym kwotę 509 393,40 zł, co stanowiło równowartość 254 315,23 CHF. Pozwani częściowo spłacili kredyt, przy czym wpłaty dokonywali w walucie polskiej. W trakcie obowiązywania łączącej strony umowy doszło do znacznego wzrostu kursu franka szwajcarskiego w stosunku do złotego, co znalazło odzwierciedlenie w tabelach kursowych sporządzanych przez powoda. W okresie od 30 czerwca 2008 r. do 15 grudnia 2015 r. łączna wartość wpłat dokonanych przez pozwanych z tytułu spłaty kredytu wyniosła 335 533,98 zł, co po przeliczeniu według kursów sprzedaży franków szwajcarskich stosowanych przez powoda w dniu dokonania poszczególnych wpłat, stanowiło równowartość 98 613,97 CHF. W związku z brakiem zapłaty zaległych rat powód pismem z 15 grudnia 2015r. wypowiedział pozwanym umowę z zachowaniem terminu wypowiedzenia i postawił całą należność w stan wymagalności po upływie tego terminu. Wobec braku zapłaty żądanej kwoty, 25 marca 2016 r. powód wystawił wyciąg z ksiąg banku stwierdzający zadłużenie pozwanych na ten dzień w łącznej wysokości 775 378,43 zł. Do przewalutowania kredytu na skutek wypowiedzenia umowy kredytu doszło 12 lutego 2016 r. Powód zastosował w tej operacji kurs sprzedaży CHF w wysokości 4,12 CHF/PLN.

4. Sąd Apelacyjny podzielił ocenę prawną Sądu Okręgowego, który stwierdził, że umowa kredytu indeksowanego zawarta przez strony jest nieważna od samego początku z uwagi na abuzywność postanowień przeliczeniowych (indeksacyjnych) dotyczących zasad ustalania kursu kupna i sprzedaży franka szwajcarskiego. Sąd Apelacyjny podkreślił, że zaniechanie wyraźnego, precyzyjnego i wyczerpującego ustalenia w umowie czy w regulaminie (ogólnych warunkach) przesłanek branych pod uwagę przy ustalaniu kursu, skutkuje abuzywnością tych klauzul. Zdaniem Sądu Apelacyjnego operowanie nieustalonymi w umowie parametrami powoduje, że bank uzyskuje jednostronną swobodę w kształtowaniu sytuacji prawnej kredytobiorcy. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny, w umowie nie przedstawiono w ogóle mechanizmu ustalania kursów przez bank, zatem nie było możliwe poczynienie choćby próby antycypowania sposobu ustalenia kursu w przyszłości, czy też weryfikacji zgodności z umową sposobu ustalenia kursu, a w konsekwencji ustalenia wartości świadczenia obciążającego kredytobiorcę. W związku z nieważnością umowy kredytu Sąd Okręgowy zasądził kwotę 509 393,40 zł, która odpowiadała kwocie wypłaconego kapitału i nie uwzględnił podniesionego przez pozwanych zarzutu potrącenia uiszczonych na rzecz powodowego banku rat kapitałowo-odsetkowych w łącznej wysokości 335 533,98 zł. Sąd Apelacyjny w tym zakresie dokonał odmiennych ustaleń i przyjął, że zarzut potrącenia złożony przez powodów należało uznać za skuteczny. Uwzględniając ten zarzut, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok, zasądzając różnicę pomiędzy kwotą wypłaconego kapitału, a wskazaną wyżej kwotą potrącenia obejmującą spłacone przez powodów raty kapitałowo-odsetkowe.

5. Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł powód, zaskarżając wyrok w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj.:

a) art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z postanowieniami § 9 ust. 2 w zw. z § 6 ust 1 umowy kredytu oraz § 10 ust. 3 w zw. z § 6 ust 1 umowy kredytu w związku z art. 385¹ § 1 k.c., poprzez wadliwą ich wykładnię wyrażającą się przyjęciem, że postanowienia indeksacyjne kredytu rażąco naruszały dobre obyczaje i jednocześnie interes kredytobiorcy jako konsumenta, ponieważ dowolnie pozwalały powodowi ustalać kursy waluty, do której był indeksowany kredyt, podczas gdy w rzeczywistości mechanizm ten ujęty w jednym dokumencie, wskazywał, że kursy te były

kształtowane w oparciu o rynek międzybankowy, zatem na podstawie czynników obiektywnych i całkowicie niezależnych od powoda;

b) art. 58 § 1 i 2 k.c. i art. 385¹ § 1 k.c. poprzez wadliwe zastosowanie przywołanych przepisów w realiach sprawy, to jest uznanie, że skutkiem stwierdzenia abuzywności postanowień indeksacyjnych jest niemożność dalszego trwania umowy w ustalonym przez strony kształcie, czyli jej nieważność, podczas gdy taki skutek przez art. 358¹ § 1 k.c. nie jest przewidziany;

c) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 358 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. XLIX ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. przepisy wprowadzające Kodeks cywilny oraz art. 41 Prawa wekslowego poprzez ich niezastosowanie do spornej umowy, w sytuacji, gdy rekonstrukcja norm umownych w oparciu o powołane przepisy doprowadziłaby do utrzymania umowy, jej charakteru w oparciu o przepis, który nie odsyła do ustalonych zwyczajów, za to realizuje postulat utrzymania umowy i to w kształcie nienaruszającym prawa wspólnotowego;

d) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. poprzez dokonanie jego niewłaściwej wykładni polegającej na przyjęciu, że związanie stron umową kredytu w pozostałym zakresie po wyeliminowaniu z jej treści postanowień niedozwolonych powinno stanowić sankcję dla przedsiębiorcy, podczas gdy prawidłowa wykładnia tych przepisów prowadzi do wniosku, że w razie stwierdzenia abuzywności niektórych postanowień umownych, wykładnia pozostałej części umowy powinna być dokonywana z uwzględnieniem celu, jakim jest – obok utrzymania obowiązywania umowy – przywrócenie równowagi kontraktowej stron, w szczególności, że w umowie kredytu w sprawach nieuregulowanych znajdowało się odesłanie do przepisów prawa cywilnego;

e) art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG (dalej: „dyrektywa 93/13”) poprzez jego zastosowanie w okolicznościach sprawy, w sytuacji, w której przedmiotowa dyrektywa nie jest źródłem prawa w relacji horyzontalnej między stronami;

f) art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c. w związku z art. 203¹ § 2 k.p.c., poprzez nieprawidłowe uznanie, że zarzut potrącenia został prawidłowo i terminowo podniesiony przez pozwanych oraz uznanie przy tym wymagalności wierzytelności pozwanych.

6. Skarżący zarzucił również naruszenie prawa procesowego, które to uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: art. 232 w zw. z art. 286 k.p.c. poprzez nieprzeprowadzenie opinii biegłego z zakresu bankowości i finansów na okoliczności istotne z punktu widzenia rozstrzygnięcia – w razie przyjęcia, że postanowienia są abuzywne – i ustalenia wysokości zadłużenia przy uwzględnieniu kursów średnich waluty indeksacyjnej ogłaszanych przez Narodowy Bank Polski.

7. Postanowieniem z 10 lutego 2023 r. Sąd Najwyższy odrzucił skargę kasacyjną w części dotyczącej punktu II i III zaskarżonego wyroku i przyjął ją do rozpoznania w pozostałym zakresie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

8. Strony zawarły umowę kredytu indeksowanego kursem waluty obcej. Według Sądu Apelacyjnego postanowienia dotyczące przeliczenia kwoty kredytu i spłat na CHF są abuzywne, a bez nich umowa nie może funkcjonować, co prowadzi do wniosku o jej nieważności. Skarżący podważa to stanowisko, formułując zarzuty, które już wielokrotnie były przedmiotem oceny w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

9. Odnosząc się, w pierwszej kolejności, do podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania należy wskazać, że skarżący w ogóle jej nie uzasadnił, a stanowi to warunek konieczny prawidłowo postawionego zarzutu (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). W związku z powyższym zarzut ten jako wadliwie skonstruowany nie podlega ocenie Sądu Najwyższego.

10. Przechodząc do oceny zarzutów naruszenia prawa materialnego, należy wskazać, że sądy *meriti* trafnie oceniły jako niedozwolone klauzule przeliczeniowe (indeksacyjne) w umowie stron, pozwalające bankowi na swobodne ustalenie kursu walutowego, po jakim następuje przeliczenie kwoty kredytu, jak i uiszczanych spłat kredytu. Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień, w których możliwość ustalania kursu (a zatem również wysokości świadczeń) zależy od arbitralnej decyzji jednej ze stron, jest już ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). W ocenie Sądu Najwyższego ponoszenie nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę skutkuje *per se*

znaczną nierównością praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Zdaniem Sądu Najwyższego, gdyby rzeczywiście przy zawieraniu umowy kredytu zostało należycie wyjaśnione znaczenie zmiany kursu waluty i ponoszonego ryzyka, racjonalny kredytobiorca nie zdecydowałby się na kredyt powiązany z kursem waluty obcej w perspektywie jego spłacania przez kilkadziesiąt lat. Poza tym, gdyby kredytujący bank zamierzał w wystarczający sposób poinformować kredytobiorcę będącego konsumentem o niebezpieczeństwach wynikających z długoterminowego kredytu powiązanego z kursem waluty obcej, to nie proponowałby w ogóle zawierania takich umów kredytowych, zdając sobie sprawę jako profesjonalista, że umowa taka może zostać oceniona jako nieuczciwa (zob. wyrok SN z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18). W związku z powyższym za nieuzasadnione należy uznać zarzuty skarżącego dotyczące naruszenia art. 65 § 1 i § 2 w zw. z art. 385¹ § 1 k.c.

11. Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia (zob. uchwała SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07 oraz uchwała składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, a także wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

12. Uznanie, że postanowienia określające zasady przeliczania kwoty wypłaconego kredytu oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą one pozwanych. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (zob. wyrok TSUE z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15).

13. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej

stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1). W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2). Wymaga podkreślenia, że według art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała składu całej izby, z chwilą jej podjęcia, uzyskuje moc zasady prawnej, co oznacza, że wiąże inne składy Sądu Najwyższego. W konsekwencji nieuzasadnione są zarzuty skargi odnoszące się do możliwości wypełnienia luki w umowie przez odwołanie się do innych mechanizmów ustalania kursu walutowego (w szczególności art. 385¹ § 2 w zw. z art. 41 Prawa wekslowego), a co za tym idzie – utrzymania umowy (art. 58 § 1 i § 2 k.c.). Skoro umowa kredytu, po wyeliminowaniu z niej niedozwolonych postanowień umownych, nie może wiązać w pozostałym zakresie, to trafnie sądy *meriti* przyjęły jej nieważność.

14. Rację ma natomiast skarżący, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie ma skutku horyzontalnego i nie jest źródłem prawa w stosunkach między powodowym bankiem a pozwanymi. Jednakże sądy *meriti* nie zastosowały wskazanego przepisu wobec powoda, a jedynie dokonały wykładni prounijnej przepisów Kodeksu cywilnego w świetle dyrektywy 93/13. W tym kontekście zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 okazał się nietrafny.

15. Niezasadny okazał się również zarzut kasacyjny dotyczący uwzględnienia przez Sąd Apelacyjny zarzutu potrącenia (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c. w związku z art. 203¹ § 2 k.p.c.). W ocenie Sądu Najwyższego pozwani skutecznie podnieśli ten zarzut, co skutkowało umorzeniem w części wzajemnej należności powoda.

16. W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną.

(M.M.)

r.g.